

Opravljeni deleži družb z omejeno zavezo.

Spisal **dr. Milan Škerlj**, c. kr. minist. tajnik.

Nova oblika združevanja, ki jo je zakon z dne 6. marca 1906, drž. zak. št. 58, uvel za srednjevelika podjetja, se je kakor prej na Nemškem, tako sedaj pri nas popolnoma obnesla; danes imamo v Avstriji precej nad dvatisoč družb z omejeno zavezo, število njih opravljenih deležev pa je okroglo desetkrat večje. V našem gospodarstvu so ti opravljeni deleži nov predmet pravnih opravil, zato morda ni neumestno, nekoliko preiskati pravne položaje, ki nastanejo vsled pravnih poslov z opravljenimi deleži družb z om. zavezo.¹⁾

I.

Opravljeni deleži družb z om. zav. so po §-u 76. odst. 1 zakona z dne 6. marca 1906, drž. zak. št. 58,²⁾ prenosni in dedni, torej predmet pravnih opravil med živimi in za primer smrti. Zakon daje za prenos opravljenih deležev pravila in mu določa slovesno obliko notarskega akta,³⁾ ne pove pa, kaj je opravljeni delež, niti, kaj je prenos v zmislu §-a 76. Za raziskavo o pravnih opravilih z opravljenimi deleži družb z om. z. treba torej pred vsem dognati pojem opravljenega deleža pri družbi z om. z. in pojem prenosa.

1. Član družbe z om. z. postane na izviren način, kdor prevzame osnovno vlogo pri ustanovitvi družbe ali pri povišanju

¹⁾ Radi tesnega prostora se morajo razmotrivanja omejiti na najvažnejša vprašanja in tudi utemeljevanje ne more biti tako popolno, kakor bi želel posebno tam, kjer se trditve ne vjemajo s splošnim mnenjem; ravno zato mora izostati vsa polemika in ni mogoče navesti literature in razsodb. Opozoril bi pa slovenske pravnike na češki komentar k zakonu o družbah z omejeno zavezo, ki so ga l. 1908. izdali Ant. Bílý, dr. P. C. Nesý in dr. Fr. Vacek (Praga, v založbi Češke grafiške delniške družbe „Unie“) — vsekakor doslej najboljšo delo o avstrijskem zakonu o družbah z o. z.

²⁾ Znanprej navajam ta zakon samo po paragrafihih.

³⁾ Kakor za sklep družbene pogodbe, zadostuje tudi za prenos notarski spis v zmislu § 54. not. r. Notarska oblika je kljub čl. 317. trg. zak. potrebna tudi takrat, kadar je pravno opravilo z opravljenim deležem trgovinsko opravilo.

osnovne glavnice. Z osnovno vlogo prevzame član tudi druge obveznosti, ki izvirajo na pr. iz §-a 8., §-a 70., §-a 72. Za vse obveznosti pa dobi član vrsto pravic, ki bi jih delil v upravne in gmotne. Med prve spadajo pravica glasovanja (§ 39.), pravica ničnostne tožbe (§§ 41., 42.) in manjšinske pravice (§§ 37., 38., 45., 48., 89.), dalje pravica, dobiti prepis računskega zaključka in pregledati družbine knjige in listine (§ 22.), potem pravica, pogledati v zapisniško knjigo in dobiti prepis vsebine sklepov, ki jih je storil občni zbor (§ 40.), ter pravica, pogledati v deležniško knjigo (§ 26.);¹⁾ med druge predvsem pravica do razmernega dela čistega dobička (§ 82.) in do razmernega dela likvidacijskega prebitka (§ 91.), pač pa tudi do povračila za dajatve v zmislu §-a 8.

Vsota vseh teh članskih pravic in dolžnosti tvori opravljeni delež, ki je torej povsem kaj drugega, nego osnovna vloga — ta je samo ena izmed obveznosti, ki so združene z opravljenim deležem —; neredko pa se rabi pojem »opravljeni delež« v nasprotju s pojmom osnovne vloge kot glavne obveznosti samo za aktivno stran opravljenega deleža, za pravico. Del udeležbe pri družbi = opravljeni delež se da računski redno izraziti z ulomkom, čegar števec je znesek prevzete osnovne vloge, imenovalac pa znesek osnovne glavnice. Ali tudi tedaj, kadar se pravice člana ne ravna po višini prevzete osnovne vloge (§ 6. odst. 3.), je opravljeni delež sorazmerni izraz za količino udeležbe pri družbi.

2. Družbe z om. z. se lahko ustanovljajo v vsak po zakonu ne prepovedan namen, prepovedani so jim le zavarovalni posli in politično delovanje. Torej ni treba, da je družbi namen, gmotno ali sploh koristiti svojim članom: § 82. določa, da imajo družabniki, dokler družba obstoji, samo pravico zahtevati čisti dobiček, kolikor z družbeno pogodbo ali s sklepom družabnikov ni izključen od razdelitve; potemtakem je dovoljeno, da se celi čisti dobiček porabi za dobrodelne ali druge namene, ki niso v nobeni zvezi z gospodarstvom posameznih družabnikov. Glede likvidacijskega prebitka zakon sicer ne pove izrecno, da se ga lahko porabi drugače, nego z razdelitvijo med družabnike, ali tega tudi ne izključuje. Po analogiji s §-om 82. in z ozirom na namen

¹⁾ „Pravnega zanimanja“ (§ 26. odst. 1.) družabniku z ozirom na vsebino deležniške knjige in na njegovo zavezo za plačevanje osnovnih vlog i. t. d. ne bo težko dokazati.

zakona, družbam z om. z. čim manj utesniti delokrog, treba sklepati, da se družabniki v družbeni pogodbi ali tudi s poznejšnim sklepom (§ 50. odst. 4.) lahko odpovedo pravici do likvidacijskega prebitka. V tem zmislu je tudi že razsodilo nemško državno sodišče na podlagi nemškega zakona o družbah z om. z., čigar § 72. in § 73. odst. 1. se za ta del ne razlikujeta bistveno od našega § 91. odst. 3

Iz vsega tega izhaja, da so bistveni del vsebine opravnega deleža z njim zvezane upravne pravice, katerih družabniku sicer ni treba vedno izvrševati, katerim se pa ne more naravnost odpovedati kar za naprej in splošno. O prenosu opravnega deleža, t. j. o izpremambi v osebi družabnika se tukaj govori le takrat, če družabnik prenese (tudi) svoje upravne pravice na drugo osebo. Prenos ali morda bolje rečeno odstop posameznih gmotnih pravic, ki jih daje opravljeni delež, je dovoljen, kolikor je z ozirom na kakovost pravice možen po splošnih pravnih pravilih, ni pa prenos v zmislu §-a 76., zanj ni treba notarskega akta, ako ni podlaga odstopu pravno opravilo, za katero drugi zakoni ukažejo notarski akt; nasproti pa bi bil prenos v zmislu §-a 76. odstop upravnih pravic s pridržkom gmotnih pravic za dosedanjega družabnika.

3. Za družbo je po §-u 78., odst. 1., družabnik, kdor je za družabnika vpisan v deležniški knjigi; pripomniti je pa, da pravzaprav zadostuje prijava za vpis, kakor kaže 2. in 3. odstavek §-a 78. Vpis v deležniško knjigo je konstitutiven v tem zmislu, da imetnik opravnega deleža brez vpisa ne more izvrševati družabniških pravic in da pred vpisom družbi ni zavezan za dolžnosti, ki so spojene z opravnim deležem; ni pa konstitutiven tako, da bi ustvarjal pravice in dolžnosti, akopram se prenos ni (pravilno) izvršil.¹⁾ Za vpis je treba prijave enega izmed udeležencev (§ 26. odst. 2.); udeleženca nista samo pri-

¹⁾ Preporno je, ali tudi dedič pred vpisom ne more izvrševati pravic, in — kar je za družbo važnejše — ali tudi on prej ne odgovarja za članske dolžnosti. Načelom dednega prava je primerneje, dati dediču dolžnosti in pravice brez vpisa; besedilo §-a 68 odst. 1 ti razlaga sicer nasprotuje, iz pojasnil k vladni predlogi („otujitev“) bi se pa dalo sklepati, da zakonodajalec z določbo §-a 78 odst. 1, ni mislil zadeti dediča. Praktičnim potrebam zadostuje, da dedič brez vpisa odgovarja za dolžnosti, za izvrševanje aktivnih pravic bi se lahko zahtevala prijava (in vpis).

dobitelj opravnega deleža in njegov prednik, marveč treba pojem udeleženca v zmislu zakona, ki hoče z deležniško knjigo povečati varnost gmotne podlage družb z om. z., tolmačiti v širšem obsegu. Tako veljajo za udeležence radi jamstva za nevplačane osnovne vloge drugi družabniki, upnik, ki mu je zastavljen opravljeni delež, od slučaja do slučaja tudi druge osebe. Vendar pa se z ozirom na besedo »prijava« ne more trditi, da smejo poslovodje odstopnika in pridobitelja siliti k prijavi; svoji dolžnosti zadoste, če pozovejo stranki, naj prijavi prenos, čim zvedo, da se je izvršil. Drugega pomena tudi prijava tretjih oseb ne more imeti, ker se vpis ne more izvršiti, ne da bi bila dokazana pravna podlaga, t. j. za pravna opravila med živimi, ne da bi se predložil notarski akt. Poslovodje namreč so odgovorni za resničnost vpisov v deležniški knjigi (§ 26. zadnji odst.).

II.

Med živimi preide opravljeni delež od ene osebe na drugo s pogodbo, z izvršbo ali vsled zapada (kaduciranja) Samo s prenosom med živimi se bavijo naslednje vrste.

1. Pogodba s katero se prenese opravljeni delež, je odstop v zmislu §§ 1392. in sl. o. d. z.¹⁾. Za ta del tvori prenos opravnega deleža pravzaprav izjemo, ker se članstvo pri korporacijah običajno z odstopom ne dá prenesti. (§ 1393. o. d. z.); članstvo samo namreč ni terjatev, odstopne so redno le s članstvom zvezane gmotne pravice, ne pa ž njim spojene upravne pravice, še manj — brez upnikovega privoljenja — dolžnosti. Ali opravljeni delež družbe z om. z. je, kakor rečeno, na podlagi posebne zakonite določbe prenesen v celem obsegu, dasi za družbo radi izvrševanja upravnih pravic in izpolnjevanja dolžnosti ni vseeno, kdo je član. Družba se pa neugodnih članov lahko varuje z otežitvami prenosa. Glavna otežitev je ta, da za prenos treba privoljenja družbe²⁾, t. j. poslovodij; le če družbena pogodba

¹⁾ O opravnih deležih se smejo izdajati listine, ki se pa ne smejo glasiati na imetnika ali na ukaz. Za prenos opravnega deleža je taka listina brez pomena — če družbena pogodba ne določa kaj drugega — ker njena izročitev ne nadomešča notarskega akta; vendar pa mora odstopnik svojemu pravnemu nasledniku izročiti listino o deležu kot nekako pritlikino.

²⁾ Brez družbenega privoljenja sploh ni dopusten prenos opravnega deleža v primerih §§-ov 8, 45, 48.

izrecno zahteva, pomeni privolilo družbe privolilo občnega zbora ali celo vseh posameznih družabnikov. Ker se član družbe z om. z. članstva ne more drugače rešiti nego s prenosom opravičnega deleža, se ravno ta otežitev lahko izvršuje kljubovalno (šikana), zato določa zakon v §-u 77., da sme trgovinsko sodišče na sedežu družbe z om. z., ako so izpolnjeni neki pogoji, dati privolilo za prenos opravičnega deleža, katero je družba odrekla.

Za odstop opravičnega deleža velja posebno tudi § 1395. o. d. z., da odstop sam po sebi ne veže odstopljenca, t. j. družbe z om. z., nego le odstopnika in njegovega pravnega naslednika, ali ne od trenutka, ko sta se zjediniili njuni volji, nego šele po sklepu notarskega akta¹⁾. Od tega trenutka se ravna razmerje med strankama po vsebini notarskega akta in po pravnem pravilu, ki je podlaga in povod odstopu (kup, daritev, dajatev mesto plačila, vloga pri drugi družbi z om. z., dota itd.). Za družbo velja prenos kakor že rečeno šele s prijavo za vpis; za ta del je izpremenjen § 1396. o. d. z., po katerem bi zadostovalo, da družba zvé za prenos. Določbe §-a 1397. o. d. z. o resničnosti in izterljivosti odstopljene terjatve treba uporabljati z izpremembami, ki slede iz pravne narave opravičnega deleža kot članstva z upravnimi in gmočnimi pravicami in dolžnostmi. Pri presoji medsobne odgovornosti se bo treba ozirati tudi na določbo § 26., odst. 1, da sme vsakdo, komur je do tega, iz pravnih razlogov, pogledati v deležniško knjigo.²⁾ ³⁾

2. Za posamezne primere velja, da je odstopnik tudi pred vpisom odgovoren za lojalno izvrševanje svojih upravnih pravic, da mora dividendo, vračila po §§ 57., 58., 74. itd. — ako se pogodba ne glasi drugače — izplačati sopogodniku, temu povrniti, kar je zanj plačal družbi starih, pred vstopom zapadlih dajatev. Ravnotako pa mora cesijonar povrniti odstopniku, kar ta po veljavnem odstopu plača družbi na račun osnovne vloge, dopla-

¹⁾ Važno v konkurzu enega ali drugega pogodnika.

²⁾ Primeri § 28 nar. od 9. marca 1863, drž. zak. št. 27, in § 1398 o. d. z., ki pa seveda ne velja doslovno, dasi morajo poslovodje trgovinskemu sodišču vsako leto izročiti izpisek iz deležniške knjige; trgovinski register ni javna zastavna knjiga.

³⁾ Zadnji odstavek §-a 26. o odgovornosti poslovodij za pravilnost vpisov v deležniško knjigo z ozirom na § 10., odst. 4, ne velja za pravno razmerje pri odstopu, ampak le za pravno razmerje med poslovodjama in družbo.

čil ali po §-u 70. ali §-u 83. (§ 74.)¹⁾, le-ta poslednja plačila pa seveda le, ako se je nezakonito izplačilo izvršilo po odstopu in je odstopnik preje to vsoto izročil cesijonarju. — Glede odgovornosti pri daritvi primeri § 1397. o. d. z.

3. Pri doti treba pred vsem razločiti, ali je za doto dan celotni opravljeni delež ali samo pravica do vsakoletne dividende. V zadnjem primeru sploh ne gre za prenos, v prvem izvršuje upravne pravice mož, ako je doto prevzel za določeno ceno in z dolžnostjo, da vrne le dotični znesek (§ 1228. o. d. z.). Vpraša se pa, ali velja isto tudi v drugih primerih. Po §§ 1227., 1228. o. d. z. ima mož, dokler traja zakonska družba, vžitek dote in njenih prirastkov, za lastnico pa velja žena. Mož torej v dvomu nima pravice zahtevati, da dajalec dote opravljeni delež prenese nanj v zmislu §-a 76; torej se tudi ne vpiše v deležniško knjigo in ne izvršuje upravnih pravic — vsaj ne v svojem imenu. Pač pa je imetnik pravega deleža možu odgovoren, da svojih pravic napram družbi ne vrši proti zmislu dote.²⁾

4. Vprašalo bi se še, ali je mož po § 1238. o. d. z. kakor zakoniti zastopnik žene upravičen, napram družbi izvrševati pravice, ki jih daje opravljeni delež. Vsaj za glasovanje treba vprašanje glede na § 39. odst. 3. zanikati, ker zakon za glasovanje izrecno zahteva posebno pismeno pooblastilo in dovoljuje izjemo le za zakonite zastopnike pravnih in za dejanje nezmožnih oseb. Kar velja za glasovanje, mora veljati za še važnejše pravice n. pr. za ničnostno tožbo in za izvrševanje manjšinskih pravic. Pa tudi pravic, ki jih zakon daje družabnikom v §§ 22., 26,³⁾ 40 odst. 1. mož ne more brez posebnega pooblastila izvrševati za ženo⁴⁾; ni pa zadržka, da mož brez pooblastila izvršuje strogo gmotne pravice pravega deleža, n. pr., da prejema delež čistega dobička in plačilo za dajatve v zmislu §-a 8. Pa

¹⁾ Družbi sta po § 78., odst. 2, oba odgovorna.

²⁾ Prim. nižje razmotrivanja o vžitku.

³⁾ Sem ne spada vpogled v deležniško knjigo, ki ga § 26., odst. 1, daje vsakomur, kdor posvedoči pravni razlog za vpogled; iz tega naslova seveda lahko tudi mož pogleda v deležniško knjigo.

⁴⁾ Vprašalo bi se celo, ali je za izvrševanje teh strogo članovskih pravic (poslovna tajnost) sploh dovoljeno zastopstvo, ali to vprašanje bi potrdil, ker nima pravega zmisla, dovoliti zastopnika za glasovanje, prepovedati pa zastopnika za pripravo k glasovanju (§ 22.) in za kontrolo o glasovanju (§ 40.).

tudi osnovno vlogo, ki se izplača vsled znižanja osnovne glavnice ali po § 58., dalje vrnena doplačila, slednjič likvidacijski prebitek sme mož prejeti za ženo; ugovor, da taka plačila ne spadajo k upravi opravnega deleža, ne velja, ker zakon (§ 1238. o. d. z.) ne govori o upravi posameznih sestavin ženinega imetka, nego o upravi njenega imetka sploh. Razume se pa, da družba ni dolžna možu, ki ni vpisan v deležniški knjigi, izplačevati, ali ako plača, velja plačilo tudi zoper ženo, če ni preklicala zakonitega pooblastila.

O drugih vrstah in predmetih ženitnih pogodb, o vplivu konkurza, ločitve zakona i. t. d. govoriti, bi v okviru te razprave vedlo predaleč.

5. Tusem spada primer, da ima otrok, ki je pod očetovim varstvom, ali sploh oskrbovanec, opravljeni delež družbe z om. z. Oče (varuh) ima v tem primeru popolno upravo ter izvršuje tudi upravne pravice. Ako treba pri tem prekoračiti meje redne uprave, si mora priskrbeti dovoljenje varstvenega sodišča na pr. za izvrševanje manjšinskih pravic, za ničnostno tožbo, pa tudi za glasovanje o zvišanju ali znižanju osnovne glavnice i. t. d. Pravice skrbnika se ravna po vzroku, zakaj se je skrbnik postavil, vobče so slične varuhovim pravicam. Da zakonitim zastopnikom za glasovanje ni treba pooblastila napram družbi, določa, kakor je omenjeno, § 39., ali tudi sicer ni treba družbi preiskovati, ali si je zakoniti zastopnik priskrbel odobriilo varstvene oblasti. Sicer pa veljajo za očeta, varuha in skrbnika splošna pravila o. d. zakonika.

6. Omeniti treba še služnost vžitka od opravnega deleža, tembolj, ker se po istih pravilih ravna tudi vžitek, ki ga ima mož od opravnega deleža, danega za doto, ali oče od otroškega deleža (§ 150. o. d. z.) i. t. d. Pojem vžitka: vživati tujo reč brez omejitve, ali varujoč stvarino samo, pove le, kako se izvršujejo gmotne pravice iz opravnega deleža tekom družbinega obstanka, ne pojasni pa ničesar o izvrševanju upravnih pravic. Glede gmotnih pravic velja, da dobiva vžitkar dividendo v celem obsegu,¹⁾ kakor jo določi občni zbor, in sicer za celo leto, za katero se dividenda dol. či, ker dividenda niso obresti (§ 82.

¹⁾ Dividenda je že „čisti donos“ §-a 512 o. d. z., „potrebne izdatke“ mora odračuniti družba, prej sploh ni govora o čistem dobičku.

odst. 3.), on dobiva tudi plačila za dajatve po § 8., ali seveda le, ako te dajatve izvršuje — kar pa ni vedno mogoče —; le ako je opravljeni delež obremenjen z zastavnimi terjatvami, plačuje on obresti, vsekakor pa plačuje davek od dohodkov opravljenega deleža (§ 512. o. d. z.). Ni pa vžitkarjeva dolžnost, plačevati na račun osnovne vloge ali doplačil; s temi plačili se predmet vžitka vzlic določbam o zapadu (kaduciranju) opravljenega deleža ne vzdržuje, nego ustanavlja in veča, vžitkar je pa samo zavezan, služeči predmet vzdržati v stanju, ki ga je v njem sprejel (§§ 512., 513. o. d. z.). Kar plača brez imetnikovega privoljenja na račun vloge ali doplačil, sme od imetnika zahtevati po določbah o poslovodstvu brez naročila. Ako ne plačata ne imetnik ne vžitkar, tako da opravljeni delež zapade (§§ 67., 73.), je imetnik odgovoren vžitkarju. Drugo vprašanje, katero je rešiti od slučaja do slučaja po besedilu pogodbe in namenu strank ali namenu vžitka, je to, kdo vživa večji donos, ki je morda posledica naknadnih plačil na račun osnovne vloge in doplačil. V dvomu bo treba vžitkarju priznati celo dividendo, ker se opravljeni delež praviloma ravna po razmerju prevzetih osnovnih vlog, ne pa po plačilih na račun osnovnih vlog.

Ako se družba razdruži, dobi likvidacijski prebitek imetnik, ali dolžan je, naložiti ga za vžitkarja; isto velja analogno tudi za primer §-a 58. Ako slednjič pravica vžitka prestane, vžitkar nima pravice do nobenega dela dividende, ki jo družba izplača za upravno dobo, v kateri je vžitek potekel; pravica dividende se takorekoč ne nabira liki obrestim celo upravno dobo, nego nastane šele z odobritvijo bilance in še potem se izplačevanje dividende lahko ustavi ali pa skrči (§ 82. odst. 5.).

S pogodbo o vžitku se pa opravljeni delež ne prenese na vžitkarja, za pogodbo ni treba oblike notarskega akta, vžitkar ne pride v deležniško knjigo. Družba ima posla samo z imetnikom, vžitkar pa ima pravico, od družabnika zahtevati, da imetnik ne izvršuje upravnih pravic v njegovo škodo,¹⁾ in da mu da podatke, ki si jih po §§ 22. in 40. lahko priskrbi, kolikor

¹⁾ Meja se dá večkrat prav težko določiti; čim manjše so dividende, tem bolj raste notranja vrednost opravljenega deleža in narobe; blagor obeh strank je ravno nasproten; pravni položaj je še težji, če se ne da določiti, ali in koliko je odločeval glas člana, čegar opravljeni delež je obremenjen z vžitkom.

je potrebno, da se dožene višina in kakovost vžitka; v deležniško knjigo pa vžitkar lahko sam pogleda. Družba, t. j. poslovodje, vžitek z imetnikovim privoljenjem lahko izplačuje naravnost vžitkarju; tudi zaznamba vžitka v deležniški knjigi ne bi bila prepovedana, dasi je stranke ne morejo zahtevati.

III.

1. Opravljeni delež je tudi predmet zastavne pravice, ki se ustanovi s pogodbo ali z izvršbo. Za zastavno pogodbo ni treba notarskega akta (§ 76. odst. 3.). Zastavi se opravljeni delež potom simbolne predaje po § 452. o. d. z.; tukaj pride lahko v poštev listina o opravljenem deležu ali, z dovoljenjem družbe, zaznamba v deležniški knjigi; le-ta zadnji način je pač najzanesljivejši in najpraktičnejši. Zastavitev ni prenos v zmislu zakona; zastavitelj ostane član, izvršuje upravne pa tudi gmotne pravice (§ 1372. o. d. z.). Njemu sme družba izplačati likvidacijski prebitek, ako se ni posebej zavezala, izplačati ga njegovemu upniku. Sploh je vrednost take zastavne pravice dokaj negotova, ker zastavna pravica ne ovira izključenja družabnika po §§ 67. ali 73. (kaduciranja). — Posebej se lahko zastavi dividenda; če se zastavi pozneje nego opravljeni delež, velja § 457. o. d. z.

2. Kako se seže z izvršbo na opravljeni delež,¹⁾ zakon o družbah z om. z. ne pove; uredil je samo razmerje pri prisilni prodaji opravljenega deleža, ki ni prenosen brez privoljenja družbe; sicer veljajo splošna pravila izvršilnega reda o izvršbi na imovinske pravice, ki niso terjatve (§§ 331. in sl. izvrš. r.). Izvršba se začne z zapovedjo, s katero se zavezancu ukaže, da ne sme razpolagati z opravljenim deležem; izvršen pa je rubež šele, ko se je družbi vročila prepoved, plačevati zavezancu. Kjer družabnik-zavezanec po družbeni pogodbi nima nikakih gmotnih pravic, je seveda izvršba za denarne terjatve na opravljeni delež praktično izključena, ker so vsebina opravljenega deleža poleg dolžnosti samo upravne pravice, ki se jih ne da porabiti za plačilo denarne terjatve.

¹⁾ Tudi tukaj treba od izvršbe na opravljeni delež ločiti izvršbo na posamezne z deležem zvezane gmotne pravice, kakor že sklenjene in zapadle dividende, plačila za dajatve po § 8., likvidacijski prebitek; za tako izvršbo veljajo predpisi o izvršbi na denarne terjatve.

Kako izkoristiti zarubljeni opravljeni delež, določi izvršilno sodišče po predlogu zahtevajočega upnika, potem ko je zaslišalo zavezanca in vse upnike, ki se je zanje zarubil opravljeni delež; nemogoč je predkaz, ker opravljeni delež ni čista terjatev. Mogoča bi bila prisilna uprava, upravnik bi imel podobno stališče kakor vžitkar, t. j. imetnik bi ostal zavezanec, ki bi tudi izvrševal upravne pravice, ali ne smel bi jih izvrševati tako, da bi kratil pravice zaht. upnika, sicer bi bil odgovoren za škodo.¹⁾ Družba se tega načina izvršbe ne more braniti, razun ko bi družbena pogodba naravnost zahtevala razdruženje za primer, da se vrši izvršba na opravljeni delež.²⁾ Redni način, na kateri pride zahtevajoči upnik do svojega denarja, je prodaja (§ 332. izvrš. r.). Ločiti treba dva primera: Ako si družba ni pridržala privoljenja za prenos, se opravljeni delež proda kakor vsaka druga pravica, ki ni terjatev niti zahtev, da se izroči ali da telesna stvar; § 332. izvrš. r. ukazuje le, da se prodaja potom javne dražbe sme dovoliti samo takrat, če se opravljeni delež drugače sploh ne da vkoristiti ali samo z neprimernimi stroški. V prvi vrsti bo potemtakem treba poizkusiti prodajo pod roko, sicer se pa prodaja vrši po zmislu predpisov za prodajo premičnin. Izklicno ceno določi sodišče po analogiji §-a 76., odločilna bo zadnja bilanca, če se med tem družbi ni pripetilo nič posebnega. Za primer, da si je družba pridržala privolilo za prenos, daje § 76., odst. 4., natančne predpise o prodaji zarubljenega deleža.

Opravljeni delež preide z domikom oziroma s prevzetjem (§ 271. izvrš. r. in § 76.), ali s prodajo pod roko na kupca; da more izvrševati z opravljenim deležem zvezane pravice, se mora prijaviti za vpis v deležniško knjigo. Razume se, da preidejo na kupca dolžnosti, ki so zvezane z opravljenim deležem; kupiti opravljeni deleže, torej ni vedno varno, vsekakor kaže prepričati se, ali delež ni obremenjen z zastanki vplačil na račun osnovne glavnice i. t. d.

¹⁾ Prav dvomljivo je, ali more član-zavezanec, ki z izvrševanjem upravnih pravic škoduje zahtevajočemu upniku, zapasti §-u 1. zak. od 25. maja 1883, drž. zak. št. 78. Z ozirom na besedilo tega zakona bi vprašanje zanikal.

²⁾ Upnik bi potem lahko segel na likvidacijski prebitek. — O vkoriščenju opravljenega deleža potom prisilnega zakupa ni treba govoriti, stvar ni praktična, razun morda tam, kjer so z opravljenim deležem zvezane dajatve po §-u 8.

Ako je treba za izvršbo na opravljeni sedež postaviti skrbnika po § 314. izvrš. r., sme ta zahtevati prepis bilance in pogledati v družbene knjige, če se temu ne protivijo važni razlogi (razs. najv. sod. od 24. jan. 1911 Rv I 978/10, ur. zb. št. 1396).¹⁾

IV.

Poseben način prehoda opravljenega deleža na novega člana je kaduciranje. Ako družabnik osnovne vloge ali doplačila ne plača pravočasno in tudi ne v nadaljnjem roku, ki mu ga družba da,²⁾ ga družba mora izključiti. S tem družabnik izgubi vse pravice iz opravljenega deleža. Za znesek, ki ga bivši član ni vplačal, jamčijo družbi njegovi predniki, ki so bili zadnjih pet let, predno je družba zahtevala vplačilo, vpisani v deležniški knjigi. Prednik, ki plača dolžni znesek, dobi opravljeni delež izključenega družabnika (§ 64. in sl.). Za ta prenos ni treba notarskega akta — kakor seveda tudi ne za prehod potom izvršbe —, pač pa je treba vpisa v deležniško knjigo, le da za ta prenos ne velja § 78. odst. 2.

V.

1. Tu naj omenim še delitev opravljenega deleža (§ 79.); zakon jo med živimi utesnjuje kar najbolj in dovoljuje družbi tudi za primer prehoda vsled imetnikove smrti otežitve, — vse z namenom, da varuje družbam z om. z. individualistični značaj in prepreči takozvano sukcesivno ustanavljanje družb z om. z. Opomniti je, da je govor o delitvi le, kadar se delež deli po kvotah; pravno opravilo, po katerem bi se na pr. prenesle samo stvarne ali samo denarne vloge i. t. d., ni delitev, pa tudi ne veljavno, ker opravljeni delež ne daje lastnine ali solastnine do predmetov, ki jih je član dal na račun osnovne vloge, lastnica je družba kot pravna oseba. Notarski akt je med živimi tudi

¹⁾ Ta pravni primer je prav zanimiv tudi zato, ker je šlo za izvršbo v zmislu §-a 333. izvrš. r.; družabnik-zavezanec je namreč imel po družbeni pogodbi pravico, povzročiti razdružbo in likvidacijo, ako so nastopile določene razmere.

²⁾ Tega naknadnega roka mu družba ni dolžna dovoliti, lahko začne takoj s prisilno izterjavo zastankov, če se pa odloči za kaduciranje, je mora izvršiti.

tukaj bistvena oblika za prenos; določbe o vpisu v deležniško knjigo in o odgovornosti za vplačila veljajo tudi za primer delitve in sicer tudi za delitev ob imetnikovi smrti.

2. Ako se opravljeni delež ne sme deliti, izvršujejo soupravičenci svoje pravice skupno, za dajatve jamčijo nerazdelno. Isto velja seveda tudi, ako nastane solastninsko razmerje prostovoljno, dasi je opravljeni delež deljiv. Soupravičenci smejo družbi naznaniti skupnega zastopnika; če ga niso, zadostuje, da družba izvrši potrebna pravna dejanja napram enem izmed soupravičencev (§ 80.).

VI.

Zakon sam ne izključuje nikogar od članstva pri družbi z om. z.,¹⁾ le družba sama ne sme pridobiti ali v zastavo vzeti lastnih opravljenih deležev, razun potem izvršbe za lastne terjatve, sicer je pridobitev (zastavitev) brez moči. Dokler ima družba pravilno pridobljen lastni delež, počivajo upravne pravice, ki jih družba sama proti sebi ne more izvrševati. Gmotne pravice ugasajo, dokler je družba imetnik opravljenega deleža, isto velja za dolžnosti: Vplačila bi bila itak samo računске operacije.²⁾ Delež pa ne ugasne — drugače, ako ga družba pridobi v svrhu amortizacije — zato štejejo z njim združeni glasovi pri določitvi večine in manjšinskih pravic.

Ako družba proda opravljeni delež, dobe pravice in dolžnosti zopet moč, novi družabnik pa brez posebnega dogovora ne prevzame dolžnosti, ki so že ugasnile vsled združenja (konfuzije). Zato pa družba tudi ne more veljati za njegovega pravnega prednika v zmislu §-ov 67. in 78.

¹⁾ Zato pa sme družbena pogodba poljubno utesniti krog oseb, na katere se dá prenesti opravljeni delež med živimi (§§ 76., 77.); tudi za primer smrti se lahko ustanovi razdruženje, ako dedič nima lastnosti, ki jih družbena pogodba zahteva od družabnikov.

²⁾ Ravno v tem tiči ena glavnih nevarnosti, ki izvira iz pridobitve lastnih opravljenih deležev; druga tiči v tem, da za neplačane osnovne vloge itd. jamči toliko družabnikov manj, kolikor opravljenih deležev je družba strnila v svoji roki.

